

VEEL HOOGBEGAAFDE JONGEREN VERTONEN VEEL UITSTELGEDRAG EN WERKEN MOOIE PROJECTEN DIKWILS NIET AF. DIT KOMT DOOR EEN GEBREK AAN EXECUTIEVE VAARDIGHEDEN DIE WEL AANGELEERD KUNNEN WORDEN, MAAR MITS INTENSE BEGELEIDING.

PROCRASTINATIE

Carl D'hondt

Procrastinatie of uitstelgedrag lijkt één van de centrale problemen te zijn van veel hoogbegaafde jongeren vandaag. Velen halen tot diep in het secundair mooie resultaten, hoewel ze geen studiemethode hebben en vaak zeer chaotisch te werk gaan.

Sommigen hebben zeer brede interesses en laten zich leiden door hun momentane invallen. Vaak "vluchten" ze in parasolaire activiteiten om te ontsnappen aan 'opdrachten van langere adem'.

Zij zijn zo gewoon dat alles vanzelf gaat dat zij eigenlijk geen planning kunnen maken of een organisatieschema ontwerpen om een langere opdracht efficiënt aan te pakken. Als het niet allemaal onmiddellijk en zonder inspanning verloopt, worden ze structuurloos en vervallen in chaos.

OORZAKEN VAN UITSTELGEDRAG

Er zijn verschillende verklaringen voor het uitstelgedrag van hoogbegaafde jongeren.

1. HOGE VERWACHTINGEN

Hoogbegaafde jongeren die effectief gediagnosticeerd werden als hoogbegaafd, worden nogal eens het slachtoffer van hoge verwachtingen bij hun ouders, leerkrachten en zelfs bij hun vrienden.

Sommige jongeren kunnen moeilijk omgaan met deze druk en krijgen last

van faalangst. Hun omgeving verwacht steeds maar hoge prestaties, waardoor zij een knellende angst ervaren om te mislukken en hun ouders, leerkrachten en vrienden ... te ontgoochelen. Vanaf dit punt gaan zij alle risico's vermijden en zich enkel nog inzetten voor zaken die ze zelf onder controle hebben en waarvan het resultaat zeker is. Deze jongeren gaan smal waar ze breed zouden moeten gaan, blijven vrij oppervlakkig waar meer diepgang adequater zou zijn, nemen het klastempo aan waar hun eigen snelheid aangewezen zou zijn.

Door zich te beperken tot het voorgeschreven curriculum krijgen zij de valse indruk zich goed te ontwikkelen, zeker als de schoolse resultaten uitstekend blijven. Maar door niet het tempo, de diepgang en de breedte aan te gaan die het best past bij hun talenten, maken zij (on)bewust een verminkte ontwikkeling door. Zij schuiven echte prestaties die ten volle zouden passen bij hun talenten, steeds maar voor zich uit.

2. ZIJSPRONGEN

Andere hoogbegaafde jongeren limiteren zich niet tot het schoolse curriculum, maar laten zich leiden door hun momentane invallen.

Doorgaans zijn de schoolse opdrachten voor hen te slap, te weinig uitdagend. Zij zoeken bijgevolg zelf cognitieve kicks op. Op internet, in bib's,... vinden ze vaak veel uitdagender materialen, die zij in een wild tempo doorworstelen.

Deze jongeren springen voortdurend van de hak op de tak. Zij hebben eigenlijk nooit geleerd om iets tot in de details af te werken. Zij gaan ervan uit dat als je iets ten volle begrijpt, je het ook wel zal kunnen toepassen. Op deze wijze ontwikkelen zij veel te weinig hun executieve functies, zoals plannen, timen, einddoelen en tussendoelen bepalen, monitoring, samenwerken, doorzetten, evalueren van de voorlopige resultaten, bijsturen van werkprocedures enz.

Ze hebben nooit geleerd om iets tot in de details af te werken.

Deze jongeren hebben vaak ook problemen met het vastleggen van einddoelen. Als zij plotseling gefascineerd raken door een nieuw thema dan storten zij zich daar veelal hals over kop op zonder eigenlijk te weten waar ze naar toe willen.

Vaak hebben zij een sterke gedrevenheid maar tegelijk een zwakke intentionaliteit. Zij hebben een fundamenteel gebrek aan "moed". En moed is een noodzakelijke conditie om innovatieve resultaten te behalen.

3. SCHULDGEVOELEN

Door deze zwakke gerichtheid, door deze ondermaatse intentionaliteit kunnen zij hun eigen initiatieven vaak niet finaliseren. Meestal leveren ze halfafgewerkte producten af omdat ze nooit geleerd hebben iets echt af te werken.

Deze onbevredigende situatie dompelt hen vaak onder in een zee van zelfbeklag of schuldgevoelens. Ondanks hun gedrevenheid en

grote dadendrang, ondanks hun groot potentieel... hebben zij geregeld de indruk dat ze weinig bereiken.

Bovendien kampen zij meermaals met een gevoel van minderwaardigheid omdat ze niet kunnen beantwoorden aan de hoge verwachtingen van anderen.

Bij ieder nieuw initiatief krijgen zij geregeld wroeging omwille van de "verprutste" tijd in het verleden. Waren ze vroeger wat meer efficiënt geweest dan zouden ze nu reeds veel verder staan. Op den duur kleeft aan ieder nieuw initiatief een stuk mislukt verleden, waardoor het nieuw initiatief reeds als een halve mislukking wordt ervaren.

Hoogbegaafde jongeren die verstrikt zitten in zulke gevoelens van schuld en wroeging hebben het zeer moeilijk om deze situatie te boven te komen. Pas als ze deze remmende factoren kennen en voor zichzelf aanvaarden is er een sprankeltje hoop op kentering. Begeleiding door een vertrouwensfiguur is vaak noodzakelijk om uit deze impasse te raken.

4. CHAOTISCH BESTAAN

In onze contacten met leerkrachten van hoogbegaafde leerlingen, vooral dan in het secundair onderwijs, horen wij steeds vaker klachten over chaotisch gedrag bij hoogbegaafde leerlingen. Bij verdere navraag blijkt dat leerkrachten voornamelijk het volgende bedoelen: gebrekkige planning en organisatie, zwak praktisch verstand, te gedetailleerde elaboratie van antwoorden, gebrek aan structuur, voortdurende zijsprongen maken enz.

Vaak komen deze leerlingen over als verwarde geesten die zich moeilijk aan een opdracht kunnen houden en steeds "hun ding" willen doen.

WAT KAN JE WEL DOEN?

Als ouder of leerkracht kan je toch niet aanvaarden dat jongeren met een hoog potentieel zo inefficiënt te werk gaan.

Als deze toestand lang blijft aanslepen dan raken veel van deze jongeren gedemotiveerd, ontwikkelen ze een negatief zelfbeeld en een zwak zelfvertrouwen.

Hoe kan men gedreven jongeren weer richting geven, zodat zij opnieuw succeservaringen kunnen opdoen?

Volgens de Amerikaanse psycholoog Robert Sternberg dient er vooreerst een zekere harmonie te bestaan tussen de 3 vormen van intelligentie die hij in z'n triarchische theorie van de intelligentie heeft beschreven, namelijk de analytische, de creatieve en de praktische intelligentie.

Verder heeft hij 7 factoren geïsoleerd die leiden tot succesvolle intelligentie. Deze zijn: motivatie, intentionaliteit, risico's durven nemen, initiatief durven nemen, doorzetting, afwezigheid van zelfbeklag en schuldgevoelens, gezond zelfvertrouwen.

Bij de boven beschreven leerlingen zien we dat de gedrevenheid (motivatie) en de initiatiefname nog sterk aanwezig zijn, maar dat ze vooral falen op vlak van doelgerichtheid (intentionaliteit), risico's durven nemen, doorzetting, vrij zijn van zelfbeklag/schuldgevoelens en zelfvertrouwen.

Deze zwakke punten scoren meestal niet volledig negatief, maar zijn vaak reeds zo verzwakt dat constructieve prestaties nog moeilijk haalbaar zijn.

Hoe kunnen volwassenen (mentors) de jongere bevrijden uit deze negatieve spiraal? Er zullen wel verschillende methodes bestaan, maar onze voorkeur gaat uit naar begeleide projecten met deadline. Tijdens deze projecten moet de jongere vooral leren om een werkstuk tot in de

details af te werken en dit binnen een bepaalde tijdsgrens.

Het is duidelijk dat de jongere heel veel begeleiding en steun nodig zal hebben, vooral in het begin.

De volwassene (de mentor) zal vooral oog moeten hebben voor:

- de zij- en vluchtwegen die de jongere gebruikt.
- een werkstuk in publiceerbare vorm leren afleveren met oog voor de logische opbouw en gedetailleerde uitwerking, maar ook voor de lay-out, bladschikking, duidelijke schema's en tabellen enz.
- voorkomen dat de jongere bij tegenslagen bij de pakken gaat zitten, maar sterke vormen van resilience aankweken en deadline management.
- na verloop van tijd de jongere aansporen ook tot terreinen waar de kans op slagen niet zeker is.
- het zelfvertrouwen van de jongere opkrikken door gradueel grotere risico's in te bouwen in de projecten (de opdrachten moeten altijd net haalbaar zijn).
- zijprojecten dienen ook geen taboe te worden. Als de hoofdprojecten in orde zijn, kunnen zijprojecten natuurlijk wel.

In deze aanpak is het niet zozeer belangrijk om nieuwe kennis op te doen, maar vooral om de eigen potenties op een efficiënte wijze te gebruiken. Deze begeleiding is op de eerste plaats een training in zelfsturing en zelfdiscipline.

De mentor dient er ook voor te zorgen dat het eindproduct een sociaal verlengstuk heeft. Dit kan een publicatie zijn in het schooltijdschrift, in een nationaal jeugdtijdschrift, als voorbereiding op deelname aan een olympiade enz.

BESLUIT:

Jongeren met een hoog potentieel leren op deze wijze hun talenten op een constructieve en efficiënte wijze te gebruiken. Al te lang werd verondersteld dat de executieve functies van hoogbegaafde personen “automatisch” rijpen.

Onze jarenlange ervaring in de begeleiding van hoogbegaafde kinderen en jongeren heeft echter voldoende aangetoond dat zonder mentoring en begeleiding van dichtbij veel van deze jongeren blijven steken in een jachtig najagen van allerlei doelen, die bij gebrek aan logische coherentie vrijwel nooit leiden tot constructieve productie.

Op deze wijze gaat heel veel potentieel verloren in landen die niet inzetten op begeleiding van hoogbegaafde kinderen en jongeren. Veel jongeren blijven navigeren tussen interessante domeinen in plaats van resoluut te gaan voor diepgang. Zelfs hoogbegaafde studenten die een master hebben, behalen liever een tweede

diploma in plaats van zich verder te specialiseren binnen het eigen terrein.

Deze verdere specialisatie binnen de eigen discipline vraagt wel een betere begeleiding dan het klassieke doctoraat. In zo'n doctoraat wordt de student veelal aan z'n lot overgelaten, terwijl intense begeleiding op vlak van metacognitieve vaardigheden meer aangewezen zou zijn. Een combinatie met een andere faculteit (bijv. geneeskunde met burgerlijk ingenieur) lijkt daarom veel efficiënter dan een verdieping binnen de eigen discipline. Twee diploma's op maatschappelijk hoog niveau lijken belangrijker dan één specialisatie binnen de eigen discipline.

Carl D'hondt, orthopedagoog, is voorzitter van BEKINA (Begaafde Kinderen en Adolescenten).

Kroniek Bekina - 6 december 2013